

УДК 911.3

Сизон О.О.

ІННОВАЦІЙНІ МУЗЕЙНІ ЗАКЛАДИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Розглянуто особливості інноваційних музейних закладів у світі та в Україні: віртуальні музеї, екомuzeї, музеї транснаціональних культур та національних меншин, музеї сучасного мистецтва та інші.

The features of innovative museum establishments are considered in the world and in Ukraine such as virtual museums, ecomuseums, museums of transnational cultures and national minorities, museums of modern art and others.

Нині традиційні музеї, експозиції в яких створюються за тематично-жанровим принципом, вже не здатні виконувати головного завдання: пробуджувати активність широкої публіки. Тому на зміну таким музеям приходять нові форми інноваційних музеїв, такі як віртуальні музеї, екомuzeї, музеї транснаціональних культур, національних меншин, та інші. Також удосконалюються музейні комплекси, модернізуються традиційні музеї, створюються нові форми роботи з відвідувачами. З інформаційним розвитком суспільства постійно зростає кількість людей, що надають перевагу мережі Інтернет порівняно із звичайним телебаченням, радіо чи пресою. Тобто нині сучасні інформаційні технології є невід'ємним компонентом музеїв. Музеї застосовують новітні цифрові технології для поширення інформації про фонди. Експонати оцифровуються, створюються бази даних про зібрання і колекції для широкого загалу. Також сучасні музеї застосовують новітні підходи до організації музейних приміщень та експозиційного простору; маркетингові комунікації, які популяризують музей, визначають його роль у культурному середовищі та налагоджують зв'язки з відвідувачами (музейний менеджмент та музейний маркетинг).

Одним із видів інноваційних музеїв є віртуальний, в якому експозиційний матеріал знаходиться в електронному просторі та

доступний для широкого кола відвідувачів. Віртуальні музеї представляють собою вдалий приклад застосування інтернет-технологій для вирішення проблем зберігання, безпеки і широкого, швидкого та легкого доступу до експонатів. [3] Головною його особливістю є те, що людина без великих затрат та долань значних відстаней, може відвідати музей, навіть побувати на його віртуальній екскурсії. Проте навіть ті люди, які можуть собі дозволити такі подорожі, не в змозі осягнути всієї інформації, що міститься в музеях хоча б однієї країни чи навіть одного міста. Наприклад, музейні фонди України містять понад 12 млн. експонатів. На перегляд у музеях виставляється лише невелика кількість експонатів, а інша, набагато більша частина, зберігається в музейних сховищах. Така ситуація зумовлена, по-перше, нестачею місця для проведення нових виставок в приміщеннях музею чи інших пристосованих для цього приміщеннях, а, по-друге, умовами зберігання експонатів, оскільки багато з них дуже чутливі до різних природних чинників, а недотримання умов зберігання може спричинити їх повну або часткову руйнацію.[2]

Перші вебсайт-музеї стали з'являтися в Інтернеті в 1991 році. Спочатку віртуальні музеї були сайтами реальних музеїв, але незабаром стали з'являтися і персональні вебсайт-музеї.

Проте не будь-який набір фотографій має право називатися віртуальним музеєм. Цифрова колекція такого музею повинна мати дві відмінні характеристики: віртуальний тур, просунутий пошук.

Один з кращих у світі віртуальних музеїв - Державний Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія). [3]

У концепцію віртуального музею закладено принцип, згідно з яким колекції експонатів повинні бути доступні для перегляду будь-який момент часу. Навіть після закінчення виставки виставкові колекції можуть бути переглянуті. [1]

Приклади віртуальних музеїв В Україні: Києво-Печерський національний історико-культурний заповідник (м.Київ); Національний заповідник „Софія Київська" (м.Київ); Національний музей медицини України (м.Київ); Національний художній музей України (м.Київ); Одеський музей нумізматики; Львівський музей історії ; Бахчисарайський історико-культурний заповідник (АРК); Музей космонавтики імені Сергія Корольова (м.Житомир); Національний заповідник «Хортиця» (м.Запоріжжя).

Створюються також транскультурні музеї, які інтегруються у національну історію країни, в якій знаходяться. Наприклад, у 60-70-х рр. ХХ ст. в країнах Європи і Північної Америки відкриваються музеї Голокосту. Після падіння Берлінського муру з'являються музеї, які висвітлюють злочини комуністичної влади, наприклад Музей терору (Угорщина), Меморіальний музей жертв комунізму (Румунія), Музей Штазі (Німеччина). Відкриваються музеї, завданням яких є інтеграція

національних меншин у суспільство, подолання расової упередженості (наприклад, Міжнародний музей рабства у Ліверпулі). [4]

Також існують і такі інноваційні музейні заклади як екомузеї, в яких поєднуються як природні так і культурні багатства певного регіону. Термін "екомузей" вперше був введений у Франції Хуго де Варін (Hugues de Varine) в 1971р., а перші ініціативи, що одержали статус екомузею, з'явилися в Ле Креусот (Le Creusot) у 1974р. і в Гранде Ланде (Grande Lande) у 1975р. Екомузей присвячений людині, її природному і культурному оточенню. Одна з його найбільш істотних умов полягає у тому, що він створюється, підтримується і використовується спільно мешканцями району та місцевими органами влади. [5] Важливу роль у становленні теорії екомузею відіграв проведений міжнародний семінар «Екомузеї і нова музеологія» (1984р., Квебек, Канада). За його підсумками була прийнята «Квебецька декларація», яка констатувала виникнення нового типу музейної установи, що характеризується чітко вираженою соціальною місією, і зафіксувала найважливіші положення цього нового напрямку у світовій музейній справі.

Серед найвідоміших закордонних екомузеїв – Музей Сан-Крістовано в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), музей От-Бос у Канаді, Сейшельський музей у Португалії, Музей в От-Ельзасі (Франція).

На жаль, в Україні цей тип музеїв ще не отримав свого визнання, хоча типологічно близькі до екомузею форми збереження етноландшафтної спадщини в нашій країні існують завдяки організації регіональних ландшафтних парків (до цієї категорії можуть належати і національні природні парки України – Карпатський, Шацький, «Подільські Товтри», «Гуцульщина» та інші). [1]

Щодо музейних комплексів нового типу можна віднести музейні квартали і міста. Музейні квартали – це комплекси будівель, які розташовані в основному в історично-сформованій забудові і являють собою певний архітектурний ансамбль та виражають певну єдність і цілісність. Прикладами музейних кварталів є комплекс музеїв Ватикану, квартали мистецтв у Відні, Києві, Москві та інших містах. [6] Також до музейних комплексів нового типу можна віднести міста-музеї – міста чи містечка, які являють собою єдиний архітектурний та мистецький комплекс, що є певною цілісністю, всі об'єкти в якому існують нерозривно один з одним. До таких міст-музеїв можна віднести місто Львів, Переяслав-Хмельницький, Флоренцію (Італія), Дубровнік (Хорватія), Несебр (Болгарія).

Інноваційними також можна вважати музеї сучасного мистецтва, які образно називають «музеями постійно плинних мистецьких виставок». Вони ведуть активну (агресивну) маркетингову політику завоювання споживчого ринку й за допомогою PR-технологій прищеплюють (а іноді навіть нав'язують) суспільству еталони і модні новинки сучасного культурного життя цивілізації, осередками-репрезентантами якого являються самі. [1] Найактивнішими у цьому плані є Нью-йоркський музей

«Метрополітен», Центр сучасного мистецтва імені Ж.Помпідю в Парижі та Музей сучасного мистецтва в м.Бордо, а особливо глобальна мережа музеїв сучасного мистецтва Соломона Гуггенхайма (у Нью-Йорку і Лас-Вегасі (США), Венеції (Італія), Берліні (Німеччина), і Більбао (Іспанія)). [1] В Україні до таких музеїв можна віднести Pinchuk Art Center у м.Києві.

Також слід зазначити, що архітектура сучасних музеїв поступово почала відходити від стереотипу музею-палацу. Реакцією на змінність експозицій стала категорична відмова архітекторів від фіксованих просторів та поява недиференційованих експозиційних просторів. Тобто поступово традиційні музеї почали змінюватись, удосконалюватись; почав збільшуватись та оновлюватись їхній експозиційний матеріал. Ці зміни пов'язані із прізвищами таких винахідників «нової архітектури»: винахідників “нової архітектури”: француза Ле Корбюз'є, американця Френка Ллойда Райта та німця Людвіга Міс Ван дер Рое. [7]

Уміння побудувати цікаву експозицію, органічно «вписану» у простір виставкової зали, – це складне поєднання науки й естетично-мистецьких канонів. Адже від того, яким буде дизайн майбутньої експозиції, нерідко залежить її популярність серед екскурсантів. Проте, в основі побудови музейних експозицій визначальним залишається принцип наукової репрезентативності, а в добу інформаційного «буму» актуальною проблемою експозиційної діяльності сучасних музеїв є прагнення утримати «планку» суспільної зацікавленості, актуальності й популярності установи серед відвідувачів. Західні музеї вирішують цю проблему шляхом постійного оновлення експозиції (проте не мається на увазі часткова чи повна зміна теми й предметної суті експозиції та з тимчасовими виставками). Найактивніше в напрямку постійного оновлення своїх експозицій працюють американські музеї. Тон музейних інновацій задають американські музеї сучасного мистецтва, в яких експозиції зазнають докорінних змін чи не через кожні три – п'ять років. [1]

Щодо відвідуваності музеїв світу, то найбільш популярним музеєм світу 2009 р. виявився Лувр, а найбільш цікавими виставками стали японські (за даними мистецького журналу «The Art Newspaper»). Серед найбільш відвідуваних виставок світу перше місце посіла японська «Ашура і шедеври з храму Кофукудзі», яка у 2009 р. привертала увагу в середньому 15 960 осіб на день, а за весь час експозицію відвідали 946172 людини.

Найбільш відвідувані музеї світу (2009 р.): Лувр (Париж) – 8,5 млн. чол., Британський музей (Лондон) – 5,569 млн. чол., музей Метрополітен (Нью-Йорк) – 4,891 млн. чол., Національна галерея (Лондон) – 4,78 млн. чол., Tate Modern (Лондон) – 4,747 млн. чол., Національна галерея мистецтв (Вашингтон) – 4,605 млн. чол., Центр сучасного мистецтва ім. Ж.Помпідю (Париж) – 3,53 млн. чол., музей д'Орсе (Париж) – 3,022 млн. чол., музей Прадо (Мадрид) – 2,763 млн. чол., Національний музей Кореї (Сеул) – 2,73 млн. чол. [8]

Отже, можна сказати, що інноваційні музейні заклади набувають все більшого поширення. Це все пов'язано із стрімким розвитком інформаційних технологій, із цікавістю людей до всього нового та із зміною принципів організації музейного середовища.

1. Рутинський М.Й, Стецюк О.В. Музеєзнавство – К. «Знання», навч.посібн., 2008.
2. Жежнич П.І., Ришовець Ю.В. Структурна та формальна моделі віртуального музею// Національний університет «Львівська політехніка», кафедра інформаційних систем та мереж.
3. www.wikipedia.org/wiki/
4. www.niss.gov.ua/Monitor/January2010/04.htm
5. www.greenways.by/index.php?content&id=105&lang=ru
6. www.disser.com.ua/contents/29250.html
7. www.prostir.museum/publications/ua?id=496 (Ревякин В.И. Музеи мира: Архитектура., Москва, 1993г.)
8. www.globalist.org.ua/?p=39808